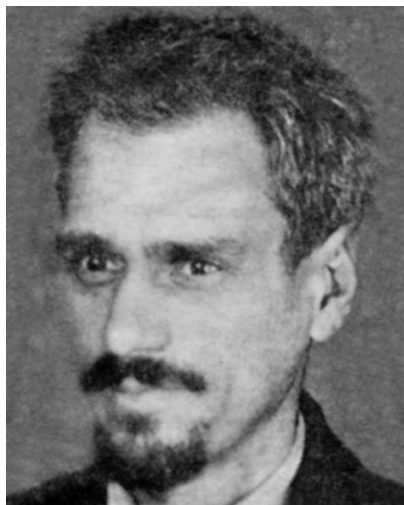

КОНДРАТІЮК Юрій Васильович (справж. — Шаргей Олександр Гнатович; 09(21). 06. 1897, Полтава — лютий 1942, с. Кривцово Орлов. обл., РФ) — вчений-винахідник, один з піонерів ракетної техніки та теорії космічних польотів. Закін. 2-у Полтав. гімназію (1916). У 1914 розпочав займатися проблемою міжпланет. польотів. К. відзначав, що досить сильно на нього вплинув прочитаний у дитинстві наук.-фантаст. роман нім. письменника Б. Келлермана «Der Tunnel» («Тунель», 1913) про будівництво під Атлант. океаном тунелю, який з'єднував Європу з Америкою, — «вплив ... був такий, що негайно ... я заходився обробляти, наскільки дозволяли мої сили, майже одночасно дві теми: пробивання глибокої шахти для дослідження надр Землі й утилізації теплоти ядра та політ за межі Землі» («Творческая автобиография. Письмо Н. А. Рынину. 01. 05. 1929» // Рынин Н. А. «Теория космического полета», Ленинград, 1932). У вересні 1916 вступив до Петрогр. політех. інституту (нині С.-Петербург), але в листопаді того ж року був мобілізов. у рос. армію, зарахов. у школу прапорщиків Петрогр. юнкер. училища. Тоді ж завершив полтав.-петрогр. наук. блокнот-рукопис із теорії космонавтики. Від квітня 1917 до березня 1918 — на турец. ділянці Кавказ. фронту. Пізніше двічі мобілізувався у Добровол. армію, з якої втік.

Від червня 1918 до вересня 1919 працював у Києві над рукописом «Тем, кто будет читать, чтобы строить» (надрук. 1964 у Москві в кн. «Пионеры ракетной техники: Кибальчич, Циолковский, Цандер, Кондратюк: Избр. тр.»). 1920 — робітник ст. Бобринська (нині ім. Т. Шевченка, м. Сміла Черкас. обл.), 1921–25 — млина та цукр. заводу в с. Мала Виска (нині місто Кіровоград. обл.). 1921, побоюючись за своє офіцер. минуле, за допомогою мачухи О. Карєєвої роздобув документи на ім'я

померлого студента Ю. В. Кондратюка, за якими і прожив до смерті. 1920–25 написав пр. «О межпланетных путешествиях» (після доопрацювання вийшла 1929 у Новосибірську під назвою «Завоевание межпланетных пространств»; 2-е вид. — 1947, 3-є — 1964, обидва — Москва), яка у квітні наступ. року отримала позитив. відгук учня М. Жуковського — проф. Моск. вищого тех. училища В. Ветчинкіна («найповніше дослідження міжпланетних подорожей з усіх, написаних у російській і зарубіжній літературі до останнього часу...»), згодом — Головна науки (г. «Вечерняя Москва», 1926, 7 окт.). 1925–26 — механік елеватора на ст. Криловська Владикавказ. залізниці (станція Октябрська Краснодар. краю, РФ), де здійснив перші винаходи з елеватор. справи; 1926–27 — на спорудженні елеватора на залізнич. ст. Ельхотово у Пн. Осетії, де вперше у СРСР використав спосіб зведення залізобетон. будівель у рухомій опалубці; 1927–30 — на буд-ві елеваторів і механіз. амбарів у Зх. Сибіру, мешкав у м. Новосибірськ.

Наприкінці 1920-х рр. вперше у світі почав споруджувати великі зерносховища з рубаного лісу, розробив елеватор. ківш для швидкохід. безперерв. транспортерів (норій). У цей період розпочав листування з К. Циолковським, з працями якого регулярно ознайомлювався від 1919. 30 липня 1930 заарешт., 10 травня 1931 за звинуваченням у шкідництві (місц. керівництво вирішило, що зерносховище «Мастодонт», яке будувалося не за кресленнями та без жодного цвяха, не витримає експлуатації, насправді воно простояло понад 60 р. і згоріло в серед. 1990-х рр.) засудж. до 3-х р. таборів (реабіліт. 1970). Однак замість таборів К. був залучений до роботи в утвор. у Новосибірську Спеціаліз. бюро для арештантів-інж. № 14 з проектування вугіл. підприємств. Тоді опублікував статті з низки спец. проблем: прискорення та полегшення проходження шахт з опалуб. механізацією бетон. і породозбирав. робіт, зберігання бетону високого опору та постій. кріплення шахт. стовбурів, залізобетон. копер (зокрема у співавт. з П. Горчаковим 1931 у № 11 «Горного журнала» — «Применение бетона высокого сопротивления к постоянной крепи шахтных стволов» і «Железобетонный копер башенного типа, выполняемый в подвижной опалубке»). Працюючи в бюро № 14, влітку 1932 розпочав розроблення конкурс. проекту потуж. вітроелектростанції (згодом Крим. вітроелектростанція). Конкурсне проектування було завершено у співавт. з П. Горчаковим і М. Нікітіним у листопаді 1932 й пізніше визнане найкращим. У квітні-травні 1933 (у цьому році за рекомендацією Наркомважпрому звільнений) К. відвідав Москву, де зустрічався з С. Корольовим і працівниками Групи вивчення реактив. руху. 1933–34 — наук. кер. вітроросекції Укр.

НДІ променергетики (Харків); 1934–37 — нач. тех. відділу Проектно-буд. контори Крим. вітроелектростанції (її будівництво на г. Ай-Петрі потуж. 10 тис. кВт розпочато наприкінці 1936 і припинено на поч. 1937); у 1938–41 — зав. проект. відділу Проектно-експеримент. контори з вітроелектростанцій (займався проектуванням малих дослід. вітроелектростанцій; обидві — Москва).

6 липня 1941 вступив у Моск. нар. ополчення, між 22 і 25 лютого 1942 загинув у бою. К. виклав незалежну від ін. вітчизн. і закордон. учених теорію косм. польоту, в якій стисло й оригінально поєднав блискучу фантазію з конкрет. інж. розрахунками та вирішенням найскладніших тех. завдань. Гол. ідеї: економічно ефективна теорія досягнення поверхні косм. тіл, насамперед Місяця та Марса («равлик. траса» К.; застосовано у проекті «Аполлон», конструкції амер. Місяч. модуля); варіанти та рац. схеми дво- і триступневих ракет; розподіл ступенів по боках та двигунах і принцип. питання конструкції самої ракети; принципи гальмування косм. апаратів у атмосфері; конструкції крісел космонавтів, теорія безпеки косм. польоту. Наприкінці 1960-х рр. амер. ілюстров. ж. «Life» надрукував деякі деталі підготовки амер. програми «Аполлон». Під час обговорення варіантів польоту на Місяць у Гол. упр. пілотів. польотів при Нац. упр. з аеронавтики та дослідж. космосу (NASA) між групами В. фон Брауна та Дж. Губолта виникла суперечка, у результаті якої керівництвом амер. програми все ж таки за основу взято думку останньої, яка ґрунтувалася на ідеї К. — виведення корабля на навколomisячну орбіту, а потім — відділення та спуск на Місяць спец. кабіни. Дж. Губолт згадував: «Коли березневого світанку 1968 я схвилювано слідував на місі Кеннеді за стартом ракети, що повинна була понести корабель “Аполлон” у напрямку Місяця, то думав про українця Ю. Кондратюка, що розрахував трасу, якою мали летіти троє наших астронавтів».

Ім'ям К. названо вулиці в Києві (1970; Мінський масив), Полтаві (Октябр. р-н), Москві (1965, входить у комплекс вулиць, назви яких присвяч. освоєнню Космосу), м. Рубцовськ (Алтай. край, РФ; на ній розташ. одне з найстаріших рос. підприємств зі зберігання та перероблення зернопродуктів), площу у Новосибірську, кратер на протилеж. стороні Місяця; його ім'я присвоєно Полтав. тех. університету (1997), Музею авіації і космонавтики у Полтаві (2001), Новосибір. аерокосм. ліцею (1992). Федерація космонавтики (нині Аерокосм. товариство) України заснувала медаль і премію ім. К., які вручають як укр., так і зарубіж. вченим, конструкторам, інж., ветеранам ракетно-косм. галузі, які співпрацюють з Україною за спіл. програмами

освоєння косм. простору. 1997 НБУ викарбував ювілейну монету «Юрій Кондратюк» номіналом 2 грн (мельхіор, наклад 20 тис. шт.), 1997 і 2002 Укрпошта випустила марки його пам'яті. 21 червня 2012 був виставлений логотип Google на честь 115-річчя з дня народж. К. 2014 занесений до Міжнар. космічної Зали Слави Музею історії космосу (штат Нью-Мексико, США). 2015 Мала академія наук України ініціювала проект медалі К. Встановлено пам'ятник К. на місі Канавералі (США), пам'ят. знак з барельєфом побл. Музею авіації і космонавтики в Полтаві, погруддя побл. Комсомол. політех. технікуму (1996, Полтав. обл.) та побл. мемор. музею в станиці Октябрська, мемор. дошки на одному з будинків на однойм. вулиці в Києві, на вул. Сумська, № 36/38 у Харкові (1997, на місці Укр. НДІ променергетики), на будинку на вул. Комсомольська, № 4 у Полтаві (1987, народився і жив до 1915) та на навч. корпусі № 1 Полтав. пед. університету (1982, колишня 2-а чол. г-зія). Також діють кімната-музей піонера космонавтики К. при Полтав. тех. університеті (відкрито 1978) та Новосибір. музей ім. К. (1993).

Рекомендована література

1. Воробьев Б. Н., Тростников В. Н. О неопубликованной работе Ю. В. Кондратюка «Тем, кто будет читать, чтобы строить» // Из истории ракет. техники. Москва, 1964;
2. Буров Н. С. К истории развития идеи составной ракеты // Тр. 9-х чтений, посвященных разработке науч. наследия и развития идей К. Э. Циолковского. Секция «Проблемы ракет. и косм. техники». Москва, 1975;
3. Глушко В. П. Работы Ю. В. Кондратюка в области ракетно-космической науки и техники // Исследования по истории и теории развития авиац. и ракетно-косм. науки и техники. Москва, 1981;
4. Даценко А. В. Жизнь в творческом горении. К., 1986;
5. Романенко Б. И. Юрий Васильевич Кондратюк. Москва, 1988;
6. Даценко А. В., Прищепа В. И. Юрий Васильевич Кондратюк (Александр Игнатьевич Шаргей). Москва, 1997 (укр. перекл. – Юрій Васильович Кондратюк. 1897–1942. П., 2012); Панченко А., Мироненко С. Американцы попали на Луну благодаря нашему земляку // Сегодня. 2003, 20 янв.;
7. Даценко А. В., Книш І. П., Кочерга Н. К. Юрій Кондратюк (Олександр Шаргей) у спогадах сучасників. П., 2011.

Н. К. Кочерга

Бібліографічний опис:

Кондратюк Юрій Васильович / Н. К. Кочерга // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-4787>. — Останнє поновлення : 2016.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).